

Mikulová, Jana

31. lekce

In: Mikulová, Jana. *Základní kurz latiny*. 2. díl. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, pp. 117-136

ISBN 978-80-210-6499-7; ISBN 978-80-210-6502-4 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128875>

Access Date: 17. 10. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

31. lekce

Gramatika

Gerundium

Gerundium je substantivní jmenný tvar slovesný, který je těsně spjat s gerundivem. Jedná se v podstatě o substantivizované neutrum gerundiva v singuláru, gerundium však nemá nominativ a v akuzativu se používá pouze po předložce. Na rozdíl od gerundiva má aktivní význam a překládá se obvykle **podstatným jménem slovesným** (např. „chválení“) nebo **infinitivem** (např. „chválit“).

Tvary a skloňování

Gerundium se vytváří od nedeponentních i deponentních sloves, význam je u obou typů sloves **aktivní**. Sloveso *esse* ani jeho složeniny gerundium nemají.

Gerundium se skloňuje jako neutrum 2. deklinace. Předložka (*ad*) v přehledu skloňování naznačuje, že akuzativ gerundia se používá pouze po předložkách.

	1. konjugace	2. konjugace	3. konjugace	3. konjugace (<i>capiō</i>)	4. konjugace
nom. sg.	—	—	—	—	—
gen. sg.	laudand-ī chválení, chválit	monend-ī napomínání, napomínat	legend-ī čtení, číst	capiend-ī chytání, chytat	audiend-ī slyšení, slyšet
dat. sg.	laudand-ō	monend-ō	legend-ō	capiend-ō	audiend-ō
ak. sg.	(ad) laudand-um	(ad) monend-um	(ad) legend-um	(ad) capiend-um	(ad) audiend-um
vok. sg.	—	—	—	—	—
abl. sg.	laudand-ō	monend-ō	legend-ō	capiend-ō	audiend-ō

Gerundia deponentních sloves mají stejné tvary:

	1. konjugace	2. konjugace	3. konjugace	3. konjugace (<i>capiō</i>)	4. konjugace
nom. sg.	—	—	—	—	—
gen. sg.	hortand-ī povzbuzování, povzbudit	tuend-ī hlídání, hlídat	loquend-ī mluvení, mluvit	patiend-ī snášení, trpět	largiend-ī rozdávání, rozdávat
dat. sg.	hortand-ō	tuend-ō	loquend-ō	patiend-ō	largiend-ō
ak. sg.	(ad) hortand-um	(ad) tuend-um	(ad) loquend-um	(ad) patiend-um	(ad) largiend-um
vok. sg.	—	—	—	—	—
abl. sg.	hortand-ō	tuend-ō	loquend-ō	patiend-ō	largiend-ō

Použití a překlad gerundia

Při překladu do češtiny se vedle infinitivu a podstatného jména slovesného mohou používat také jiná substantiva, předložkové vazby nebo vedlejší věty. Rozhodující je adekvátní vyjádření významu v češtině.

Genitiv

Genitiv gerundia se používá po některých substantivech a adjektivech, např.:

ārs, artis, f.	umění	ārs amandī	umění milovat
causa, ae, f.	důvod	causa querendī	důvod si stěžovat
cupiditās, ātis, f.	touha	cupiditās regnandī	touha vládnout
facultās, ātis, f.	schopnost	facultās dicendī	schopnost řečnit
locus, ī, m.	místo	locus hiemandī	místo k přezimování
modus, ī, m.	způsob	modus pugnandī	způsob boje
necessitās, ātis, f.	nutnost	necessitās manendī	nutnost zůstat
occāsiō, ōnis, f.	příležitost	occāsiō bibendī	příležitost k napití
potestās, tis, f.	moc	potestās eligendī	moc / možnost si vybrat
ratio, ōnis, f.	způsob, důvod	ratio vivendī	způsob života, důvod k životu
spēs, ei, f.	naděje	spēs vincendī	naděje zvítězit, naděje na vítězství
studium, iī, n.	snaha, úsilí	studium discendī	snaha se učit
tempus, oris, n.	čas	tempus aggrediendī	čas zaútočit
cupidus, a, um	toužící	cupidus imperandī	toužící vládnout
peritus, a, um	zkušený	peritus dicendī	zkušený v řečnění

Genitiv gerundia se používá i ve spojení s *causā a grātiā*, které fungují jako předložky, stojí však za slovem:

causā	kvůli, za účelem	ulciscendī causā	kvůli pomstě, za účelem pomsty
grātiā	kvůli, za účelem	spoliandī grātiā	kvůli loupení, za účelem loupení

Dativ

Dativ gerundia se vyskytuje méně často než ostatní pády. Používá se po některých slovesech či spojeních slovesa se jménem, která se pojí s dativem, např.

<i>operam dare</i> + dat. „věnovat se čemu“	<i>operam damus cantandō</i> „věnujeme se zpěvu“
<i>adesse</i> + dat. „být přítomen čemu“	<i>scribendō adfuit</i> „byl přítomen u psaní“

V kombinaci se slovesem *esse* vyjadřuje „být schopen, být s to“, např.:

Nōn sum solvendō. Nejsm schopen / s to platit.

Dativ se objevuje také po některých adjektivech (např. po *aptus, idōneus* „vhodný“) a substantivech (např. po substantivu *locus* „místo“ nebo po substantivech označujících úředníky, např. *triumvir, decemvir*).

<i>aptus natandō</i>	vhodný k plavání
<i>Locum pugnandō elēgerunt.</i>	Vybrali místo k boji.

Konstrukce s dativem gerundia po substantivech a adjektivech jsou synonymní s konstrukcí *ad* s akuzativem gerundia, která se používá častěji než dativ.

Akuzativ

Akuzativ gerundia se používá pouze po předložkách. Nejčastěji se vyskytuje předložka *ad*, např.:

<i>veniunt ad populandum</i>	přicházejí k plenění / aby plenili
<i>accēdimus ad accūsandum</i>	přistupujeme k žalobě
<i>locus ad habitandum</i>	místo k bydlení
<i>exemplum ad imitandum</i>	příklad k napodobení
<i>parātus ad pugnandum</i>	připravený k boji
<i>idōneus ad nāvigandum</i>	vhodný k plavbě

Mohou se však vyskytnout i jiné předložky, např. *inter*:

<i>inter cēnandum mortuus est</i>	zemřel při jídle
-----------------------------------	------------------

Jak vyplývá z výše uvedených příkladů, po některých slovech (např. *locus* nebo *tempus*) může následovat gerundium v několika pádech.

Ablativ

Ablativ gerundia se používá po předložkách i samostatně bez předložek. Ve spojení s ablativem gerundia se objevují např. předložky *in*, *dē*, *ā/ab*:

<i>optimus in dīcendō</i>	nejlepší v řečnění
<i>celeritās in respondendō</i>	pohotovost při odpovídání
<i>dē pingendō docet</i>	poučuje o kreslení
<i>abhorret⁶¹ ā scribendō</i>	má odpor k psaní

Ablativ bez předložky vyjadřuje příčinu, způsob nebo prostředek, např.:

<i>legendō discimus</i>	učíme se čtením
<i>dēfessus sum ambulandō</i>	jsem unaven chůzí
<i>castra pugnandō cēpit</i>	tábor dobyl bojem

Náhrada nominativu a bezpředložkového akuzativu

Místo nominativu a bezpředložkového akuzativu, které gerundium nemá, se používá infinitiv prézentu. Infinitiv funguje ve větě jako podmět či jako přímý předmět, např.:

<i>Studēbant bene labōrāre</i> (předmět).	Snažili se dobře pracovat.
<i>Mentīrī turpe est</i> (podmět).	Je hanebné lhát.

Někdy lze místo gerundia použít synonymní konstrukci složenou ze dvou jmen, např. *spēs vincendī* i *spēs victōriae* „naděje na vítězství“. Gerundium se nicméně v klasické latině běžně používá tam, kde se v češtině objevují podstatná jména slovesná nebo infinitiv.

Slova, na nichž konstrukce s gerundiem závisí, mohou být v různých pádech podle jejich funkce ve větě, např.:

<i>Puerī cupiditāte discendī ārdēbant.</i>	Děti se velmi těšily na učení (dosl. Děti planuly touhou se učit).
<i>Dux nāvēs parātās ad nāvigandum invēnit.</i>	Velitel našel lodě připravené k plavbě.

61 *abhorreō*, *ēre*, *uī*, – *ā* +abl. „mít k něčemu odpor, štítit se něčeho, lišit se“

Spojení s adverbium a předmětem

Gerundium se sice skloňuje, má však i některé vlastnosti typické pro slovesa. Není určováno adjektivem jako česká podstatná jména slovesná (např. „rychlé čtení“), ale adverbium, např.:

- *spēs bene vivendī* naděje na dobrý život
- *atrōciter imperandō* krutým vládnutím

Gerundium může také řídit vlastní předmět. Na rozdíl od českých podstatných jmen slovesných, která se pojí s genitivem (např. „čtení knih“), je předmět gerundia v pádě vyžadovaném slovesem, od něhož je gerundium odvozeno. Podobně jako u gerundiva, také v případě spojení gerundia s předmětem rozlišujeme dvě skupiny gerundií:

- gerundium sloves nepřechodných
- gerundium sloves přechodných

Předmět s gerundiem nepřechodných sloves

Pojí-li se sloveso s předmětem v jiném pádě než v akuzativu, tvar gerundia se nemění a je k němu pouze připojen předmět v příslušném pádě.

causa lēgibus pārendī důvod poslouchat zákony

Předmět s gerundiem přechodných sloves

Pojí-li se sloveso s předmětem v akuzativu, dochází ve většině případů k převodu na tzv. gerundivní vazbu, např. *librōs legendō discimus* > *librīs legendīs discimus* „čtením knih se učíme“.

Při převodu dochází k těmto změnám:

- Z gerundia se stává gerundivum, tedy adjektivum s koncovkami pro všechny tři rody a obě čísla. Zůstává však ve stejném pádě jako původní gerundium.
- Předmět je ve stejném pádě jako gerundivum.
- Gerundivum se shoduje s předmětem v rodě, čísle a pádě.

Gerundivum v těchto vazbách překládáme do češtiny stejně jako gerundium, nikoliv jako vyjádření nutnosti či náležitosti, např.:

occāsiō hostium vincendōrum příležitost porazit nepřátele
parātī ad lēgēs dēfendendās připravení k obhajobě zákonů

Postup při překladu gerundia s předmětem v akuzativu do latiny lze ukázat na spojení „příležitost dobýt město“:

1. Zjistíme, zda sloveso, které budeme při překladu používat, má v latině předmět v akuzativu (*urbem capere*).
2. Vytvoříme vazbu s gerundiem bez předmětu ve shodě s pravidly o užití gerundia v jednotlivých pádech (viz výše). V případě spojení s *occāsiō* „příležitost“ bude gerundium v genitivu: *occāsiō capiendī*.
3. Přidáme k tomuto spojení předmět v akuzativu: *occāsiō capiendī urbem*.

4. Převědeme předmět v akuzativu do pádu gerundia: *occāsio capiendī urbis*.
5. Změníme gerundium na gerundivum a upravíme gerundivum tak, aby se shodovalo v rodě, čísle a pádě s předmětem (*urbis*): *occāsio capiendae urbis*.
6. Předmět (*urbis*) můžeme přesunout před gerundivum (*capiendae*), protože to odpovídá slovosledu obvyklému v těchto konstrukcích: *occāsio urbis capiendae*.

Výsledný překlad zní: *occāsio urbis capiendae*.

Shodné přívlastky rozvíjející předmět se převádí zároveň s ním, např.:

- *occāsio capiendī urbem pulchram et magnam* > *occāsio urbis pulchrae et magnae capiendae*
příležitost dobýt velké a krásné město

Neshodné přívlastky zůstávají beze změny, např.:

- *occāsio capiendī urbem hostium* > *occāsio urbis hostium capiendae*
příležitost dobýt město nepřátel

Beze změny zůstává i vyjádření místa, způsobu apod.:

- *causa lēgātōs in urbem accipiendī* > *causa lēgātōrum in urbem accipiendōrum*
důvod přijmout legáty do města

Stejným způsobem se postupuje i u konstrukcí s gerundiem v dativu, akuzativu a ablativu, rozdíl je pouze v pádu gerundia a následně gerundiva, např.:

- *triumvirī legēs scribendō* > *triumvirī lēgibus scribendīs*
tři muži pro sepsání zákonů
- *missī sunt ad pecūniam accipiendum* > *missī sunt ad pecūniam accipiendam*
byli vysláni převzít peníze
- *agrōs vastandō nocent* > *agrīs vastandīs nocent*
škodí pustošením polí

Zejména bod 4. v uvedeném postupu je pouze pomocným krokem při překladu, konstrukce se takto nemůže v latinské větě objevit. Spojení gerundia s předmětem v akuzativu (tedy „nepřevedená“ podoba) se sice v textech vyskytuje, ale v klasické latině k tomu dochází pouze za určitých podmínek:

- Předmět v akuzativu se může vyskytovat pouze v kombinaci s genitivem nebo bezpředložkovým ablativem gerundia, v ostatních případech se povinně převádí na gerundivní vazbu.
- Předmětem v akuzativu jsou obvykle neutra zájmen (např. *id* „to“, *ea* „to, ty věci“).
- Někdy zůstává předmět v akuzativu i v případě, že by jeho převedením došlo k nelibozvučnému nahromadění dlouhých koncovek *-ōrum* nebo *-ārum*. Místo *occāsio oppidōrum pulchrōrum et opulentōrum capiendōrum* se někdy ponechá *occāsio oppida pulchra et opulenta capiendī* „příležitost dobýt krásná a bohatá města“.

Při převodech na gerundivní vazbu musí zůstat zachován pád původního gerundia, protože se jím vyjadřují syntaktické vztahy ve větě (vyjádření prostředku ablativem, vazba na předložku, spojení se jménem pomocí genitivu apod.). Změnou pádu gerundia a následně gerundiva by se stavba věty rozpadla a věta by ztratila smysl.

Gerundivní vazba po některých slovesech

Gerundivní vazba, která se do češtiny obvykle nepřekládá jako vyjádření nutnosti nebo náležitosti, se používá i po slovesech *dare* „dát“, *trādere* „předat, odevzdat“, *mittere* „poslat“, *relinquere* „nechat“, *cūrāre* „postarat se“ apod. Gerundivum zde vyjadřuje účel nebo záměr a funguje jako doplněk přímého předmětu těchto sloves, se kterým se shoduje v rodě, čísle a pádě, např.:

- *Pater magistrō filiōs educandōs dedit.*
Otec dal učiteli syny na vychování. Otec dal učiteli syny, aby je vychoval.
- *Caesar pontem faciendum curāvit.*
Caesar se postaral o postavení mostu. Caesar se postaral, aby byl postaven most.

Tipy

Konstrukce s gerundivem a jejich překlad

Podle způsobu použití a překladu gerundiva do češtiny můžeme rozlišit tři základní typy konstrukcí:

- gerundivum vyjadřující nutnost nebo náležitost
- gerundivum v tzv. gerundivní vazbě
- gerundivum po slovesech *dare*, *trādere* apod.

Gerundivum vyjadřující nutnost nebo náležitost (respektive překládané pomocí prostředků pro nutnost nebo náležitost) se vyskytuje nejčastěji ve spojení se slovesem *esse*, méně často jako přívlastek některého jména ve větě. Sloveso *esse* může být někdy vypuštěno, pokud ho lze doplnit na základě kontextu.

Parentibus puerī educandī sunt. Rodiče musí vychovávat děti.

Gerundivum v tzv. gerundivní vazbě, která vzniká převedením gerundia s předmětem v akuzativu, se vyskytuje ve stejných pozicích jako gerundium v příslušném pádě. Do češtiny se překládá stejně jako gerundium, tj. infinitivem, podstatným jménem slovesným, předložkovou vazbou, vedlejší větou atd.

Puerīs educandīs parentēs discunt. Rodiče se učí vychováváním dětí.

Gerundivum po slovesech *dare*, *trādere* atd. se překládá pomocí prostředků vyjadřujících účel nebo záměr, např. různými předložkovými vazbami, větou účelovou atd.

Parentēs puerōs educandōs cūrāvērunt. Rodiče se postarali o výchovu dětí.

Rozdělování konstrukcí s gerundivem a gerundiem na jednotlivé typy je spíše umělé a slouží jako pomůcka pro pochopení latinských vět a pro překlad do češtiny. Ve skutečnosti jsou gerundium a gerundivum úzce spjaté.

Různé způsoby pro vyjádření účelu

Účel se v klasické latině může vyjádřit různými způsoby, např.:

- větou účelovou se spojkami *ut/nē* a konjunktivem přítomného nebo imperfekta
- větou vztahnou s konjunktivou vět účelových
- pomocí supina po slovesech pohybu
- pomocí konstrukce *ad* s gerundiem nebo gerundivní vazbou
- předložkou *causā* nebo *grātiā* s gerundiem nebo gerundivní vazbou

Větu „Senát poslal legáty žádat o mír.“ lze přeložit takto:

- *Senātus lēgātōs mīsīt, ut pācem peterent.*
- *Senātus mīsīt lēgātōs, quī pācem peterent.*
- *Senātus lēgātōs mīsīt pācem petītum.*
- *Senātus lēgātōs mīsīt ad pācem petendam.*
- *Senātus lēgātōs mīsīt pācis petendae causā.*

Tento výčet není vyčerpávající. Po některých adjektivech lze účel vyjádřit také gerundiem v dativu apod. Zejména v poklasické latině se účel vyjadřuje i pomocí spojitého participia přítomného aktiva nebo participia budoucího aktiva.

Slovní zásoba

adipiscor, ī, adeptus sum

auctor, ōris, m.

augeō, ēre, xī, ctum

▪ augēri

cautus, a, um

cognitiō, ōnis, f.

col(con)loquor, ī, locūtus sum

commūnicō, āre, āvī, ātum

(alqd cum alqo)

comparō, āre, āvī, ātum

▪ classem comparāre

concitō, āre, āvī, ātum

concupiscō, ere, cupīvī, cupītum +ak.

coniciō, ere, iēcī, ectum

cōnsciscō, ere, scīvī, scītum

▪ mortem sibi cōnsciscere

cōsultātiō, ōnis, f.

contāgiō, ōnis, f.

cūntātiō, ōnis, f.

dissimulō, āre, āvī, ātum

ēmendō, āre, āvī, ātum

eximius, a, um

exitus, ūs, m.

expūrgō, āre, āvī, ātum

frūmentum, ī, n.

habitō, āre, āvī, ātum

ignōrantia, ae, f.

index, icis, m.

inermis, e

instruō, ere, strūxī, structum

intermittō, ere, mīsī, missum

intrā +ak.

invādō, ere, vāsī, vāsum

lassus, a, um

lēgātiō, ōnis, f.

maledicō, ere, dixī, dictum

dosáhnout, získat

autor, původce

zvětšovat, zesilovat, podporovat

▪ zvětšovat se, růst, nabývat moci

opatrný, zabezpečený

poznávání, vědomost, poznatek, vyšetřování

mluvit s někým, rozmlouvat, vyjednávat

sdílet, svěřit se (někomu s něčím), poradit se

připravit, opatřit, získat

▪ vybudovat loďstvo

hnát, popohnat, pobouřit, pobídnout

zatoužit (po něčem)

snést, naházet (na hromadu), usuzovat

ustanovit, přijmout usnesení

▪ spáchat sebevraždu

porada, uvažování, rada

dotyk, nákaza

váhání, otálení

zatajovat, skrývat, předstírat, přetvařovat se

opravit, zbavit chyb, napravit

výborný, vynikající, výjimečný

východ, konec, výsledek

vyčistit, omluvit, ospravedlnit

obilí

obývat (něco), bydlet

neznalost

udavač, oznamovatel, seznam, nápis, obsah

bez zbraně, neozbrojený, bezbranný

postavit, uspořádat, vyzbrojit, vybavit, poučit

přerušit, přestávat

uvnitř, během (nějaké doby), za (nějakou dobu)

vejít, vtrhnout, napadnout

unavený

poselstvo, poslové

nadávat, zlořečit

maritimus, a, um
 minae, ārum, f.
 mōnstrō, āre, āvī, ātum
 occāsiō, ōnis, f. +gen.
 paenitentia, ae, f.
 percipiō, ere, cēpī, ceptum
 persevērō, āre, āvī, ātum
 plōrō, āre, āvī, ātum
 prāvus, a, um
 prōpōnō, ere, posuī, positum
 prōscribō, ere, scrīpsī, scrīptum

sānctitās, ātis, f.
 signum, ī, n.
 sistō, ere, stitī / stetī, statum +ak.
 ▪ intrans.
 superstitiō, ōnis, f.
 suspiciō, ōnis, f.
 testimōnium, iī, n.
 timidus, a, um
 tueor, ērī, tutātus (tuitus) sum
 turba, ae, f.
 vīcus, ī, m.

přímořský, mořský, námořní
 hrozby, vyhrůžky
 ukazovat, poučovat
 příležitost (k čemu)
 lítost, změna smýšlení
 přijmout, vnímat, pochopit, učít se
 vytrvat, zůstat, stále (něco dělat), nepřestávat (něco dělat)
 plakat, naříkat
 křivý, zvrácený, nerozumný, neslušný, špatný
 předložit, ukázat, navrhnout
 vyhlásit, zveřejnit, konfiskovat, proskribovat,
 dát do klatby, dát na seznam nepohodlných osob
 svatost, nedotknutelnost
 znamení, znak, socha, obraz
 postavit, zastavit
 ▪ zastavit se, postavit se
 pověra, pověrčivost
 podezření, tušení, domněnka
 svědectví
 bojácný, plachý, opatrný, úzkostlivý
 pozorovat, dívat se, bránit, hlídat, chránit
 dav, lidé, tlačence, zmatek, nepokoje
 vesnice

Cvičení

1. K uvedeným výrazům přiřadte vhodné tvary gerundia

accūsandī, ambulandō, audiendī, discendī, loquendō, nāvigandō, persequendum, proficiscendum, resistendī, salūtandum, scribendō, scribendum, vivendī

fessus est	spēs
ad	studiō
in	dē
causā	parātus ad
tempus	cupidī
locus aptus	dē ratiōne

2. Doplňte tvar gerundia od vhodného slovesa (je-li to nutné, doplňte předložku)

amāre, vincere, vīvere, legere, docēre, bibere, loquī, pugnāre, venīre, occīdere, dīcere, ambulāre, imitārī, rēgnāre, hortārī, audīre

ars	ēducant
causa	carmina iūcunda
spēs	exempla apta
perītus	grātiā
operam dant	discimus
liber idōneus	cupiditās
occāsiō	potestās
hortāmur	nōn estis

3. Přeložte

1. důvod k odchodu
2. důvod k rychlému odchodu
3. touha žít
4. touha po šťastném životě
5. unavení prací
6. unavení těžkou prací
7. možnost poznat
8. možnost dobře poznat
9. učením se cvičíme paměť
10. pilným učením se cvičíme paměť

4. Doplňte koncovku

1. Ad resistend_____ mě parō. (Cic. Att. 2, 21, 6)
2. Hoc est discend_____ tempus. (Sen. epist. 36, 4)
3. Cīvēs solvend_____ nōn erant.

4. Dē meīs maiōribus facultās dīcend____ mihi nōn datur. (podle Cic. *leg. agr.* 2, 1)
5. Interrogand____ multa discere potes.
6. Nōs ad audiend____ parātī sumus. (Cic. *Tusc.* 1, 9, 17)
7. Speculand____ causā in urbem vērunt.
8. Erō tamen in crēdend____ cautus. (podle Cic. *Att.* 10, 9, 3)

5. Převeďte na gerundivní vazbu, je-li to možné (v závorce je správně vytvořené gerundium a jeho předmět v pádě požadovaném slovesem)

1. cōsiliū (*condendī, urbem*) _____
2. potestās (*subigendī, aliās gentēs*) _____
3. adiuvant ad (*comparandum, amīcitiās*) _____
4. in (*agendō, rēs*) _____
5. occāsiō (*interrogandī, testēs*) _____
6. ventus aptus (*faciendō, ignem*) _____
7. causa (*ignōscendī, aliīs*) _____
8. dē (*minuendō, dolōrem*) _____
9. Caesar milītēs ad (*comparandum, classem*) _____ mīsit.
10. Rōmānī ad (*oppugnandum, castra*) _____ vērunt.
11. Illī hominī spēs (*adipiscendī, cōsulātum*) _____ fuit.
12. Maiōrēs nostrī hunc locum (*condendō, urbem*) _____ ēlēgērunt.
13. Cicero librum dē (*contemnendō, mortem*) _____ scrīpsit.
14. Sānctitās autem est scientia (*colendī, deōs*) _____. (Cic. *nat. deor.* 1, 116)
15. Iam est tempus (*oblīviscendī, iniūriarum*) _____.
16. Scīptor (*scribendō, historiam*) _____ maximam operam dabat.
17. (*agendō, haec*) _____ diēs est cōsūptus. (Liv. 10, 22, 8)
18. Hostibus nūlla spēs (*potiendī, castrīs Rōmānōrum*) _____ erat.
19. Decemvirī (*scribendō, lēgēs*) _____ creātī sunt.
20. Seneca multa dē (*accipiendō, beneficia*) _____ scrīpsit.
21. Occāsiō (*parcendī, victīs*) _____ ei data est.

6. Doplňte správný tvar gerundia nebo gerundiva

- Hostēs, quī numerō militēs nostrōs superābant, (*aggredi*) _____ nōn erant.
- Saepe dē rēbus (*vituperāre*) _____, sed paulum dē rēbus (*laudāre*) _____ loquēbāmur.
- Nōbīs illae fēminae, quae multōs liberōs habent, (*admīrārī et adiuvāre*) _____ sunt.
- Ille inter (*cēnāre*) _____ mortuus est.
- Imperātōrī potestās (*pugnāre*) _____ data est.
- Rēs inūtilēs illīs, quī domum parvam habent, (*emere*) _____ nōn sunt.
- Sed habēmus satis temporis ad (*cōgitāre*) _____. (Cic. Att. 12, 27, 3)
- Quid (*facere*) _____ erat?
- Hīs locus ad (*habitāre*) _____ datus (erat), quem deinde Tuscum vīcum appellāvērunt. (Liv. 2, 14, 9)
- Brevitās tuārum litterārum mē quoque breviōrem in (*scribere*) _____ facit. (podle Cic. fam. 12, 9, 1)
- Militēs iūdicī fūrēs (*pūnīre*) _____ trādidērunt.
- Mortem sibi conscīvisset, nisi spem (*ulcīscī*) _____ mortis filiae suae habuisset.
- Haec spem ad (*resistere*) _____ oppidānīs dabant. (Liv. 43, 19, 8)

7. Gerundium, gerundivum nebo infinitiv?

- Aliūs (*noceō*) _____ fās nōn est.
- Haec ad (*iūdicō*) _____ sunt facillima. (Cic. off. 3, 3, 11)
- Omnia (*patior*) _____ nōn potuimus.
- Multi poētās optimōs (*imitor*) _____ studēbant.
- Inter (*accipiō*) _____ aurum caesī sunt. (podle Liv. 9, 11, 6)
- Atqui⁶² vīvere, Lucīlī,⁶³ (*militō*)⁶⁴ _____ est. (Sen. epist. 96, 5)
- Nunc fortiter (*agō*) _____ est.
- Aliquando enim et (*vīvō*) _____ fortiter facere est. (Sen. epist. 78, 2)
- Eōs (*corrumpō*) _____ cōnātus est.

⁶² *atqui* „avšak“

⁶³ *Lucīlī*: vokativ od *Lucilius*, ī. m. „Lucilius“

⁶⁴ *militō, āre, āvī, ātum* „vykonávat vojenskou službu, být na vojně, bojovat“

10. Multī in (*agō*) _____ discunt.

11. Nōnnūllī hominēs (*scribō*) _____ nōn didicērunt.

8. Gerundivum nebo gerundium (sloveso *esse* může být u gerundiva někdy vypuštěno)?

1. Nunc dē poenā pauca **dicenda** sunt. (Cic. *ad Brut.* 1, 15, 10)
2. Quibus (= Gallīs) ad cōsilia **capienda** nihil spatiū **dandum** exīstimābat. (Caes. *Gall.* 4, 13, 3)
3. Nihil aequē in beneficiō **dandō vitandum** est quam superbia. (Sen. *benef.* 2, 11, 6)
4. Eīs **resistendum** fuit et reī pūblicae **cōsulendum**. (podle Cic. *inv.* 1, 3, 5)
5. Quem ad modum **ūtendum** pecūniā, quem ad modum honōre, quem ad modum imperiō? (Cic. *div.* 2, 11)
6. Appāret nōs ad **agendum** esse nātōs. (podle Cic. *fin.* 5, 21, 58)
7. Lēgatiō ad **commūnicanda** cōsilia cum rēge et cum Rōmānō lēgātō Heracleam vēnit. (podle Liv. 31, 46, 2)
8. Erunt mihi plūra ad tē **scribenda**. (podle Cic. *Att.* 2, 20, 3).
9. Satisne est nōbīs vōs **metuendōs** esse? (Liv. 3, 67, 11)

9. Nahradte označené substantivum gerundiem nebo naopak

1. Minīs multīs hominibus persuāsīt.
2. Hostēs spem **victōriae** iam āmīsērunt.
3. Occāsiō **fugiendī** eis data est.
4. Quae fuit causa **bellī**?
5. Omnēs cupiditāte **beātē vivendī** incēnsī sumus. (podle Cic. *fin.* 5, 29, 86)

10. Dativ nebo ablativ?

1. Bellō **gerendō** Catōnem praefēcīt.
2. Eam rem **dicendō** explicāre nōn possem.
3. Catō autem et **scribendō** adfuit et ad mē dē sententiā suā iūcundissimās litterās mīsīt. (Cic. *Att.* 7, 1, 7)
4. Rēbus **gerendis** nōn interfuistī.
5. Eā lēge male **ūtendō** aliī sociīs, aliī populō Rōmānō iniūriam faciēbant. (Liv. 41, 8, 9)
6. Atque hae quidem virtūtēs cernuntur in **agendō**. (Cic. *part.* 78)
7. Decemvirōs **lēgibus scribendis** intrā decem hōs annōs creāvimus. (podle Liv. 4, 4, 3)
8. Romulus foedere Sabinō docuit hanc cīvitātem etiam **hostibus recipiendis** augērī oportēre. (podle Cic. *Balb.* 31)
9. Tempus inde statūtum (est) **trādendis obsidibus exercitūque inermī mittendō**. (Liv. 9, 5, 6)

11. Vyberte správný tvar nebo správné tvary

1. (*dicendī, dicendum, dicere*) est dē Cn. Pompēi singulārī eximiāque virtūte. (Cic. *Manil.* 3)
2. Ingentis irae exitus furor est, et ideō⁶⁵ ira (*vītandum, vītanda, vītandō*) est. (Sen. *epist.* 18, 15)
3. Pompeiō bellum maritimum (*gerendō, gerendum*) datum est. (podle Cic. *Flacc.* 30)
4. Domesticis malis et audācium cīvium cōsiliis saepe est (*resistendīs, resistendum, resistentis*). (Cic. *Sest.* 51)
5. Caesar iis, quōs in castris retinuerat, (*discēdendō, discēdendī, discēdendīs, discēdentis*) potestātem fēcit. (Cic. *Gall.* 4, 15, 4)
6. Ad iniūriam (*faciendum, faciendam*) aggrediuntur, ut adipiscantur ea, quae concupivērunt. (podle Cic. *off.* 1, 7, 24)
7. Ego ā cōsiliō (*fugiendus, fugiendī*) absum. (podle Cic. *Att.* 7, 24, 8).
8. Proelia dē (*occupātō, occupandō, occupanda*) ponte crēbra erant. (podle Liv. 7, 9, 7)
9. Breve tempus aetātis satis longum est ad bene honestēque (*vīvendum, vītam, vīvere, vīvendō*). (Cic. *Cato* 70)
10. Dedit mihi epistulam (*legendum, legendam, legendō*) tuam, quam paulō ante accēperat. (Cic. *ad Q. fr.* 3, 1, 19)
11. Is fuit mediocris in (*dicendō, dicendīs, dicente*), doctissimus in (*disputandō, disputātō, disputandīs, disputante*). (Cic. *Brut.* 117)
12. Triumvirōs agrō (*dandōs, dandō*) creat T. Quinctium, A. Verginium, P. Furium.
13. Hunc Fabricius (*reducendum, reductum, reducendō*) cūrāvit ad Pyrrhum idque eius factum laudātum ā senātū est. (Cic. *off.* 3, 22, 86)

12. Nahradte označený výraz konstrukcí stejného smyslu

1. Itaque tertiā fere vigiliā **ad castra oppugnanda** veniunt. (Liv. 2, 64, 9)
2. Illis temporibus hominēs morbis gravibus **affecti** cūrārī nōn potuerunt.
3. Dux in castra **ad milites hortandos** vēnit.
4. Clāmor cīvium ōrātorem **audientium** in cūriā percipī poterat.
5. In senātum **dissimulandi et sui expurgandi causā** vēnit. (Sall. *Cat.* 31, 5)
6. Diviciacus **auxilii petendi causā** Rōmam profectus est.
7. **Tē visum et adiutum** vēnī, quia tē aegrōtum esse ab amicō meō audīvī.
8. Antonius **Cicerōnem prōscribendum et occidendum** cūrāvit.
9. Ille Deciō **populandōs hostium agrōs** relinquit, ipse cum suis cōpiis in Etrūriam ad collēgam pergit. (Liv. 10, 18, 9)
10. Antigonus autem **Eumenem mortuum** propinquīs eius **sepeliendum** trādedit. (Nep. *Eum.* 13, 4)
11. Haeduī ad senātum lēgātōs mīsērunt, **ut auxilium peterent**.

⁶⁵ *ideō* „proto“

13. Uvedte, jaký je rozdíl mezi větami

Catō senātōribus dicēbat Carthāginem esse dēlendā.

Catō senātōribus dicēbat, ut Carthāginem dēlērent.

Catō senātōribus dixit Carthāginem dēlētā esse.

Catō senātōribus dixit Carthāginem dēlētū iri.

Quid agam?

Quid mihi agendum est?

Quid agerem?

Quid mihi agendum esset?

Quid mihi agendum fuisset?

14. Doplňte výrazy do vět a najděte věty, které se od ostatních odlišují

conicienda, dēfendendam, emendum, invādendōs, interficiendum, legendās, mittendum, tuenda, tuendās

1. Media aciēs praetōrī _____ data (est). (podle Liv. 27, 48, 4)
2. C. Mariō, L. Valeriō cōsulibus senātus rem pūblicā _____ dedit. (Cic. *Phil.* 8, 15)
3. Legiōnēs concitāvit et signum ad _____ hostēs equitibus dedit. (podle Liv. 10, 29, 10)
4. Ille Hēraclīdem, cum Syracūsās vēnisset, _____ cūrāvit. (Nep. *Dion* 6, 5)
5. Signa pulcherrima atque antiquissima in onerāriam⁶⁶ nāvem suā _____ cūrāvit. (Cic. *leg. agr.* 2, 100)
6. Mihi Munatius eās litterās _____ dedit, quās ipsī mīserās. (Cic. *fam.* 10, 12, 2)
7. Dēcrētum est, ut frūmentum _____ et ad urbem _____ cūrārent. (podle Cic. *Att.* 15, 9, 1)
8. Clam cum Ariobarzāne facit amīcitiam, manum⁶⁷ comparat, urbēs mūnītās suis _____ trādit. (Nep. *Dat.* 5, 6)

15. Převeďte do aktiva nebo pasiva

1. Lēgātī ā duce ad rēs repetendās missī sunt.
2. Dux militēs ad castra oppugnanda dūxit.
3. Ille vir amīcō fidēli omnia negōtia cūranda trādidit.
4. Ille prīnceps agrōs divitum plēbī colendōs dedit. (podle Cic. *rep.* 3, 16)
5. Occāsio liberandae Graeciae militibus ā fortūnā data est.

⁶⁶ *onerārius, a, um* „nákladní“

⁶⁷ *manus, ūs, f.* „ruka, hrstka, vojenská jednotka“

16. Přeložte do češtiny

1. Rēctum iter, quod sērō cōgnōvī et lassus errandō, aliīs mōnstrō. (Sen. *epist.* 8, 3, 17)
2. Tē pūniendum liberīs trādō tuīs. (Sen. *Thy.* 1112)
3. Ista timidīs timenda sunt. (Sen. *epist.* 85, 27)
4. Multa sunt dicta ab antiquīs dē contemnendīs ac dēspiciendīs rēbus hūmānīs. (Cic. *fin.* 5, 25, 73)
5. „Ridēs in tālibus rēbus?“ „Quid faciam? Plōrandō fessus sum.“ (Cic. *Att.* 15, 9, 1)
6. Tardius ad tē remīsī tabellārium, quod potestās mittendī nōn fuit. (Cic. *Att.* 11, 2, 4)
7. Iīs litterās ab Tarquiniīs reddunt et dē accipiendīs clam nocte in urbem rēgibus conloquuntur. (Līv. 2, 3, 7)
8. Fuit igitur causa capiendī novī cōnsiliī. (Cic. *dom.* 14)
9. Vītanda tamen suspīciō est avāritiae. (Cic. *off.* 2, 17, 58)
10. Nam illud vērū est M. Catōnis ōrāculum:⁶⁸ „Nihil agendō hominēs male agere discunt.“ (Colum. 11, 1)
11. Lollius aetāte et morbō impeditus ad testimōnium dicendum venīre nōn potuit. (Cic. *Verr.* II 3, 63)
12. In Siciliam sum inquīrendī causā profectus. (Cic. *Verr.* II 1, 16)
13. Sed Iunōnem ā iuvandō crēdō nōminātam. (Cic. *nat. deor.* 2, 66)
14. Nam vīta, sī moriendī virtūs abest, servitūs est. (Sen. *epist.* 77, 15)
15. Grātae mihi tuae litterae fuērunt; ex quibus intellēxī tē affectum esse summā cupiditatē videndī meī. (podle Cic. *fam.* 5, 21, 1)

17. Přeložte do latiny

1. naděje uvidět přítele
2. nutnost snášet útrapy
3. rozkoš tě poslouchat
4. místo vhodné k postavení domu
5. umění dobře mluvit
6. k obraně vlasti
7. ke zničení města
8. k napodobování filozofů
9. kniha o pohrdání smrtí
10. zákon nutný k trestání zlodějů
11. zaměstnaný obděláváním polí
12. snaha chválit sebe sama

⁶⁸ *ōrāculum*, *i. n.* „věštba, věštírna, výrok“

13. Cožpak nemá být medicína pokládána za umění?
14. Vyslanci přišli k mudrci žádat o radu. (všechny možnosti)
15. Lhaním nelze (není možné) dospět (dorazit) k pravdě.
16. Co by byl udělal, kdyby mu byla dána příležitost podplatit mocné úředníky?
17. Poté, co bylo město zničeno požárem, postaral se o obnovení mnoha domů.
18. Někteří filozofové psali o snášení chudoby.
19. V oné době bylo třeba se bát mnoha jiných věcí.
20. Zdá se, že jsi byl při psaní příliš zdoluhavý (*longus, a, um*).
21. Zdá se, že je čas říct pravdu.
22. Všichni přišli, aby si poslechli onoho slavného řečníka.
23. Vypravovali nám o všem, co museli vytrpět za občanské války.
24. Tito lidé byli donuceni přijít, aby podali (řekli) svědectví.
25. Zeptali jsme se soudců, zda jsou připraveni k ochraně práv občanů.

18. Přečtěte si text a odpovězte na otázky

De Christianis puniendis (Plinius,⁶⁹ upraveno a zkráceno)

C. PLINIUS TRAIANO IMPERATORI.

Sollemne est mihi, domine, omnia, de quibus dubito, ad te scribere. Quis enim potest melius vel cunctationem meam regere vel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui numquam; ideo nescio, quid et quatenus aut puniri soleat aut quaeri.

Interim in iis, qui ad me tamquam Christiani adducebantur, hunc sum secutus modum. Interrogavi ipsos, num essent Christiani. Confitentes iterum ac tertio interrogavi, supplicium minatus sum; perseverantes **duci** iussi. Fuerunt alii similis amentiae,⁷⁰ quos, quia cives Romani erant, adnotavi in urbem remittendos.

Propositus est etiam libellus sine auctore multorum nomina continens. Qui negabant esse se Christianos aut fuisse, cum praesente me deos appellarent et imaginem tuae ture ac vino supplicarent, praeterea maledicerent Christo. Itaque eos dimittendos esse putavi.

Alii ab indice nominati dixerunt se esse Christianos et mox negaverunt; fuisse **quidem**, sed **desisse, quidam** ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti. Hi quoque omnes et imaginem tuam deorumque simulacra venerati sunt et Christo maledixerunt. Hi affirmabant se solitos esse⁷¹ **stato** die ante lucem convenire carmenque Christo quasi deo dicere. Dixerunt morem sibi discedendi fuisse rursusque conveniendi ad capiendum cibum, promiscuum tamen et innoxium; id ipsum se facere desisse post edictum meum, quo **secundum** mandata tua hetaerias **vetueram**.

⁶⁹ Gaius Plinius Caecilius Secundus. *Epistulae* 10, 96. (Plin. *epist.* 10, 96)

⁷⁰ *fuerunt similis amentiae*: tzv. gen. vlastnosti, do češtiny lze přeložit adjektivem: „byli podobného šílenství, pomatenosti“, tj. „byli podobně šílení, pomatení, nepřítelni“

⁷¹ *solitos esse*: inf. pf. od slovesa *soleō, ēre, solitus sum*, přel. „měli ve zvyku“

Necessarium (esse) credidi ex duabus ancillis, quae ministrae dicebantur, et per tormenta quaerere quid, esset⁷² veri. Nihil aliud inveni quam superstitionem pravam, immodicam.

Ideo ad consulendum te **decurri**. Visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter **periclitantium** numerum; multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam, vocantur in periculum et vocabuntur. Neque **civitates** tantum, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio pervagata est; quae videtur sisti et corrigi posse.

Certe satis constat prope iam desolata templa coepisse celebrari et sacra sollemnia diu intermissa repeti. Ex quo facile est opinari, quae turba hominum emendari possit, si sit⁷³ paenitentiae locus.

Odpovězte

1. Najděte tvary gerundiva a gerundia a uveďte, jaký význam mají v konkrétním kontextu.
2. Určete následující tvary: *duci, desisse, stato, secundum, vetueram, decurri, periclitantium*.
3. Najděte vazby akuzativu a nominativu s infinitivem. Jaké typy infinitivů jsou v nich použity?
4. Vysvětlete proč je věť *num essent Christiani* použit konjunktiv imperfekta.
5. Jaký význam zde má slovo *civitas*?
6. Uveďte synonyma k výrazům: *non nemo, emendari, venerati sunt, desolata*.
7. Jaký je rozdíl mezi *quidem* a *quidam*?
8. Jaký význam má slovo *quam* ve věť *Nihil aliud inveni quam superstitionem pravam, immodicam*? Jaké významy může mít v jiných větách?
9. Jaký typ zájmena je *quae* ve věť *quae turba hominum emendari possit*? Proč?
10. Víte, zda se titulem *dominus* nazýval i císař Augustus?
11. Jak Plinius vůči císaři Traianovi vystupuje? Uveďte místa v textu, na základě kterých lze jeho postoj vysledovat.
12. Co lze z Pliniova dopisu vyvodit o tradičním kultu římských bohů?
13. Najděte slova přejatá do češtiny, která vycházejí z latinských slov vyskytujících se v textu.

Vyberte pravdivá tvrzení

Vyšetřování probíhalo pouze na základě anonymního udání.

Křesťanství se šířilo ve všech společenských vrstvách.

Křesťané byli potrestáni pouze na základě výpovědi svědků.

Při vyšetřování Plinius používal mučení.

⁷² *quid esset veri*: obsahová tázací věta v tzv. druhé závislosti. Konjunktiv imperfekta se zde překládá stejně jako v ostatních obsahových tázacích větách, které jsou závislé na slovese ve vedlejší čas.

⁷³ *sit*: konjunktiv tzv. druhé závislosti, přeložte „jestliže je...“

Po křesťanských bohoslužbách se konaly uzavřené hostiny pro zasvěcené.

Římští občané nebyli potrestáni na místě.

Mezi křesťany patřily i ženy.

Někteří lidé se nikdy nepolepší.

Slovní zásoba

adnotō, āre, āvī, ātum	poznamenat, označit, zaznamenat
ancilla, ae, f.	služka
appellō, āre, āvī, ātum	nazývat, jmenovat
▪ deōs appellāre	▪ vzývat bohy, volat k bohům o pomoc
celebrō, āre, āvī, ātum	často a hojně navštěvovat, slavit, často (něco) dělat
dēcurrō, ere, currī / cucurrī, cursum	seběhnout, běžet, spěchat, uchýlit se k (něčemu), sáhnout k (něčemu)
dēsōlō, āre, āvī, ātum	opustit
▪ dēsolātus, a, um	▪ opuštěný, pustý, zpusťošný
dūcō, ere, dūxī, ductum	vést, odvést (zde: k soudu, do vězení, k potrestání)
hetaeria, ae, f.	skupina, sdružení (politické nebo náboženské)
Christiānus, ī, m.	křesťan
Christus, ī, m.	Kristus
ideō	proto
immodicus, a, um	nemírný, obrovský, bezuzdný
innoxius, a, um	neškodný, nevinný
interim	mezitím
libellus, ī, m.	knížečka, spisek, listina, udání, žaloba
ministra, ae, f.	pomocnice, služka
opīnor, āri, ātum	myslet si, domnívat se
perīclitor, āri, ātus sum	být v ohrožení, přicházet do nebezpečí, podstupovat nebezpečí
pervagor, āri, ātus sum	procházet, pobíhat
+ak.	procházet (něčím), rozšiřovat se, pronikat (někam)
prōmiscuus, a, um	smíšený, společný, všem přístupný, obyčejný, všední
prope	skoro, téměř
quaerō, ere, quaesivī, quaesitum	vyhledávat, vyptávat se, vyslýchat, vyšetřovat
quātenus	jak daleko, do jaké míry, až kam, až pokud
sexus, ūs, m.	pohlaví
sollemnis, e	slavnostní, pravidelný
▪ sollemne, is, n.	▪ slavnost, zvyk
supplicō, āre, āvī, ātum +dat.	pokorně prosit, vzývat boha, modlit se k bohu
tamquam	jako
tortentum, ī, n.	samostříl, mučidlo, mučení
triennium, iī, n.	období tří let, tři roky
tūs, tūris, n.	kadidlo
vel	nebo
▪ vel... vel	▪ jednak... jednak, i...i, jak... jak
veneror, āri, ātus sum	uctívat, ctít, klanět se, modlit se, vzývat

Živá slova

Ad revidendum.

Ars amandi.

Causa bibendi.

Exempli gratia. (E. G.)

Exempli causa. (E. C.)

Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

Lucri causa.

Modus operandi.

Modus procedendi.

Modus vivendi.

gutta, ae, f.	kapka	
lucrum, ī, n.	zisk, zisknost	lukrativní
operator, āri, ātus sum	pracovat, provádět, dělat, jednat	operace
prōcēdō, ere, cessī, cessum	postupovat	proces
revidēō, ēre	opět vidět, opět se podívat	revize